

УДК 333.003.12

Р.Ю. Помаз

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

БОНІТУВАННЯ ҐРУНТІВ ЯК СКЛАДОВА КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ТЕРИТОРІЇ

Проаналізовано теоретичні та практичні засади дослідження ґрунтового покриву як складової частини економічної оцінки земель. Встановлені залежності між бонітуванням ґрунтового покриву та комплексною оцінкою території.

Ключові слова: ґрунт, бонітування ґрунтів, економічна оцінка земель, комплексна оцінка території, агропродуцерна група.

R. Pomaz

SOIL RATING AS A CONSTITUENT OF COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF THE TERRITORY

Theoretical and practical basics of the soil cover exploration as an integral part of economic assessment of land have been analyzed. Dependencies between the soil rating and comprehensive assessment of the territory have been established.

Keywords: soil, soil rating, economic assessment of land, comprehensive assessment of the territory, agro-production group.

Р.Ю. Помаз

БОНИТИРОВКА ПОЧВ КАК СОСТАВНАЯ ЧАСТЬ КОМПЛЕКСНОЙ ОЦЕНКИ ТЕРРИТОРИИ

Проанализированы теоретические и практические основы исследования почвенного покрова как составной части экономической оценки земель. Установлены зависимости между бонитировкой почвенного покрова и комплексной оценкой территории.

Ключевые слова: почва, бонитировка почв, экономическая оценка земель, комплексная оценка территории, агропроизводственная группа.

Вступ. Поверхня Землі була і залишається основним базисом людської діяльності. Зараз на кожну людину припадає близько 2,5 га земель, але слід урахувати, що більша їх частина знаходиться в аридних умовах і ці землі не придатні для життя. Лише 0,17 га із названих 2,5 га землі є придатними для господарської діяльності. Великим дефіцитом залишаються природні ландшафти – їх залишилось близько 40%, у той час як для збереження екологічного балансу треба близько 60% [1].

Наприкінці ХХ ст. антропогенне навантаження на природне середовище перевищило потенціал його стійкого розвитку, виникла глобальна екологічна криза. Для її подолання необхідно впроваджувати територіальний менеджмент, який, у свою чергу, складається з комплексної оцінки території та плану заходів, спрямованих на відновлення природного балансу.

Вихідні передумови. Однією з найважливіших складових оцінки земель є бонітування ґрунтів, бо воно відіграє важливу роль в організаційних роботах щодо раціонального використання сільськогосподарських площ. Результати бонітування використовують при плануванні господарської діяльності, щоб максимально ефективно використати увесь потенціал ґрунту та зменшити антропогенне навантаження на нього. Ґрунт – це складна система, що ієрархічно є підсистемою (елементом) ландшафту і розвивається за рахунок взаємодії з іншими його елементами. При цьому обов'язковим є урахування усіх причинно-наслідкових зв'язків, зокрема впливу рельєфу не як сукупності окремих показників, а як загальної інтегральної функції, що значною мірою обумовлює розвиток ґрунту. По відношенню до

ґрунтознавства А. Джеррард назвав такий підхід «інтеграцією геоморфології і ґрунтознавства» [2].

Бонітування ґрунтів є логічним продовженням комплексних обстежень земель і передусє їх економічній оцінці. Основна мета бонітування полягає у визначенні відносної якості ґрунтів за їх родючістю, тобто встановлення, у скільки разів один ґрунт кращий або гірший за інший за своїми природними і стійко набутими властивостями [4].

Метою статті є висвітлення теоретичних і практичних засад бонітування ґрунтів, аналіз його зв'язку з комплексною територіальною оцінкою.

Виклад основного матеріалу. Наукові основи земельного кадастру сільськогосподарського призначення складають поняття родючості ґрунту, бонітету ґрунту та економічної оцінки земель. Бонітування та економічна оцінка тісно пов'язані між собою спільністю мети, спираються на єдині земельно-кадастрові дані обліку кількості та якості земель, матеріали обстеження і джерела статистичної інформації про виробничі показники використання оцінюваних земель. Основне їх завдання – це визначення виробничої придатності земель, але у першому випадку до мети наближаються, досліджуючи властивості верхнього прошарку земель, а в другому – через урахування технологічних умов виробництва на цих землях. Особливість оцінки сільськогосподарських земель впливає з того факту, що земля у сільському господарстві, на відміну від інших галузей, є не лише фізичною умовою, але й головним засобом виробництва. У статті 200 Земельного кодексу України (2001 р.) наголошується, що економічна оцінка землі – це оцінка землі як природного

ресурсу і засобу виробництва в сільському і лісовому господарстві та як просторового базису в суспільному виробництві за показниками, що характеризують продуктивність земель, ефективність їх використання та дохідність з одиниці площі [3, 5].

Оскільки на землях населених пунктів ґрунтового обстеження в більшості випадків не проводились, то стосовно них відсутні картографічні матеріали, а також інформація про властивості ґрунтового покриву та його продуктивність. Зазначена проблема розв'язується шляхом визначення основних агро-виробничих груп ґрунтів за допомогою топографічних карт, фондів матеріалів та інформації обласних інститутів землеустрою, ідентифікації ґрунтів зважаючи на ґрунтовий покрив суміжних територій, стосовно яких наявні матеріали ґрунтових обстежень, проведення візуального агро-господарського обстеження тощо.

Об'єктом досліджень був обраний ґрунтовий покрив Самсонівської сільської ради Краснодонського району Луганської області. Польове ґрунтове обстеження території проводилось у 1999 р. За даними цього обстеження було проведено аналіз ґрунтового покриву. У межах с. Самсонівки виділяють такі ґрунти: чорноземи звичайні середньоглибокі легкоглинясті на лесовидних породах; чорноземи звичайні малопотужні легкоглинясті на лесовидних породах; чорноземи слабкозмиті на корінних пухких піщаних породах у комплексі з солонцями степовими дрібними, легкосуглинкові; чорноземи звичайні слабкозмиті важкосуглинкові і легкоглинясті на лесовидних породах; чорноземи звичайні малопотужні слабкозмиті важкосуглинкові та легкоглинясті на лесовидних породах; чорноземи слабкозмиті на корінних пухких піщаних породах, легкосуглинкові та середньосуглинкові; чорноземи (до 30 см) слабкозмиті важкосуглинкові на елювії щільних безкарбонатних порід; чорноземи короткопрофільні (30-50 см) слабкозмиті важкосуглинкові кам'янисті на елювії щільних

карбонатних порід; чорноземи намиті балкові на делювіальних відкладах, важкосуглинкові.

Після аналізу вихідних даних ґрунтового покриву було виділено на території земель села 12 агро-виробничих груп. Одержані дані за окремими ознаками природних властивостей ґрунтів та урожайності основних культур використані для складання попередніх шкал бонітування ґрунтів у балах. Обчислення балів бонітету ґрунтів (B) проводилось за формулою:

$$B = \frac{Y_i}{Y_e} \cdot 100,$$

де: Y_i – значення ознаки ґрунту, для якого визначається бал бонітету; Y_e – значення ознаки ґрунту, прийняте за 100 балів [6].

На основі виділених агро-виробничих груп та обчислених балів бонітування була складена таблиця:

Таблиця

Бали бонітету агрогруп ґрунтів у межах с. Самсонівки (Луганська обл.)

Шифри агро-виробничих груп	Бали бонітету		
	Рілля	Пасовища	Багаторічні насадження
60л	49	49	49
61л	-	-	43
62г	28	-	-
65е	43	43	-
65л	43	43	-
65'е	38	36	38
65'л	38	38	38
92г	25	-	-
92д	30	-	30
98'е	-	18	-
103'е	-	26	-
209е	-	56	-

При складанні ґрунтової карти земель села в основному використана ґрунтова карта КСП «Самсонівська». На тій частині, де відсутня ґрунтова карта, було проведено рекогносцирувальне обстеження з використанням фотопланів. Базуючись на даних про ґрунтовий покрив прилеглих масивів і з огляду на рельєф, ми склали умовно екстраполяційну карту ґрунтового покриву території села Самсонівка (рис.).

При складанні карти ґрунтового покриву Самсонівської сільської ради було використано програмне середовище MapInfo, ArcGis для роботи над географічною основою і тематичним змістом та графічні редактори Adobe Illustrator, CorelDRAW. За основу було взято топокарту масштабу 1:10 000.

Рис. Карта ґрунтів Самсонівської сільської ради (Луганська обл.)

Висновки. У підвищенні ефективності використання земель сільськогосподарських угідь велика роль відводиться бонітуванню ґрунтів тому, що це логічне завершення спеціальних обстежень ґрунтів, яке виражає у балах числову характеристику природних властивостей і морфологічних ознак ґрунтів, найважливіших для формування врожаїв сільськогосподарських культур. Таким чином, аналіз ґрунтового покриття, зокрема обрахування його бонітету для Самсонівської сільської ради Краснодонського району Луганської області, можна розглядати як реальний приклад аналізу однієї зі складових комплексної оцінки території. Через підбір різних еталонів бонітування одні й ті самі агропромислові групи ґрунтів у межах Самсонівської сільської ради, які розміщені на

території різних природно-сільськогосподарських районів, отримали різний бонітет.

Застосована методика розрахунку бонітету ґрунтів та виділення агропромислових груп може бути використана під час проведення практичних робіт для визначення комплексної оцінки території дослідження у викладанні базового курсу «Основи кадастру» спеціалізації «Кадастр і моніторинг земель» кафедри фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

**Рецензент – кандидат технічних наук,
професор В.М. Опара**

Література:

1. Просторово – часовий аналіз в територіальному менеджменті. Ч.1. Навч. посіб. / В.О. Боков, І.С. Тимченко, І.Г. Черваньов та ін. – Сімферополь, 2005. – 170 с.
2. Джеррард А. Дж. Почвы и формы рельефа; пер. с англ. – Л.: Недра, 1984. – 208 с.
3. Земельний кодекс України. – Харків: Одісей, 2009. – С. 57.
4. Ігнат'єв С.Є. Прозора земля: Навч.-метод. посіб. – Харків: ТОВ «ТНЦ», 2008. – С.163-164.
5. Методика грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів // Земельні відносини в Україні. – К.: Урожай, 1998. – С. 137.
6. Оцінка земель: Навч. посіб. / М.Г. Ступень, Р.Й. Гулько, І.Р. Залуцький та ін.; за заг. ред. М.Г. Ступеня. – Львів: Новий Світ-2000, 2006. – 308 с.

УДК 528.94 : 796.5

Ю.І. Прасул, О.В. Пономаренко

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ІНФОРМАЦІЙНО-КАРТОГРАФІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлено сутність інформаційно-картографічного забезпечення туристсько-краєзнавчої діяльності у межах адміністративного району та його особливості. Доведено необхідність розробки туристсько-краєзнавчого довідника такої структури: вступ, загальне знайомство з територією, комплексна посторінкова туристсько-краєзнавча карта, туристсько-краєзнавчі маршрути, плани найбільших населених пунктів, перелік населених пунктів району. Проведено апробацію на прикладі Балаклійського району Харківської області.

Ключові слова: туристсько-краєзнавча діяльність, картографування, довідник туриста і краєзнавця.

Yu. Prasul, O. Ponomarenko

INFORMATIVE-CARTOGRAPHIC PROVISION OF TOURIST-REGIONAL ACTIVITY

Essence of the informative-cartographic provision of tourist-regional activity within the bounds of an administrative district and its features has been shown in the article. The necessity to develop a tourist-regional reference book of such structures is well-proven: introduction, general acquaintance with the territory, a complex page – to-page tourist-regional map, tourist-regional tours, plans for the largest population centers, the list of settlements of the district have been well-grounded. Approbation has been conducted on the example of Balakliyskiy district in Kharkiv region.

Keywords: tourist-regional activity, mapping, directory of the tourist and regional specialist.